

Kovács Erzsébet (szerkesztő)

Nyugdíj és gyermekvállalás tanulmánykötet – 2012

Társadalombiztosítási Könyvtár

GONDOLAT KIADÓ, BUDAPEST, 2012

ELTÉRŐ ÉRTELMEZÉSEK ÉS ELTÉRŐ UTAK A NYUGDÍJREFORM-ELKÉPZELÉSEKBE

Nyugdíjrendszerünk évtizedekben mérhető átalakítási folyamatában jelentős állomásnak tekinthető a 2011–2012-es időszak, megszűnt a kötelező magán-nyugdíjbiztosítási pillér,¹ ezáltal a figyelem ismét az állami nyugdíjrendszer működési zavarainak vizsgálatára irányult, mindeközben felmerült nyugdíjrendszerünk új alapokra történő helyezésének igénye is. A folyamatos átalakítások következtében követhetatlenné vált nyugdíjszámítási és nyugdíj-jogosultsági feltételek újraszabályozásán kívül a teljes, koncepcionális átalakítás szándéka is megfogalmazódott. Ez utóbbit jelentésében a Nyugdíj és Időskor Kerekasztal is megállapította (Holtzer, 2010). A koncepcionális átalakításhoz kapcsolódóan a – *Kovács Erzsébet*

által jegyzett – tanulmánykötet a közelmúlt egyik jeles és nagyon mély szakmai vitáját mutatja be, ezzel helyet biztosít azon szerzőknek, akik már az elképzeléseiket rendszerré, esetleg alkalmazható, felépíthető módszerré alakították. A kötet alapja a Budapesti Corvinus Egyetemen 2012. május 29-én rendezett konferencia előadásainak szerkesztett változata. A kötet tartalmazza a téma jeles hazai képviselőinek hozzászólásait és alternatív elképzeléseit, ezáltal is elmélyítve a Gondolat Kiadó *Társadalombiztosítási Könyvtár* sorozatával megkezdett szakmai munkáját.

Ennek megfelelően a kötet alapvetően két fő részre osztható, az első a konferencián elhangzott előadások szerkesztett változatát, a második pedig a hozzászólásokat tartalmazza, a 4+8 tanulmány és az általuk hivatkozott számtalan szakirodalom áttekinti a hazai és a nemzetközi nyugdíjirodalom nagy részét.

A kötet bemutatása során a szerkesztő által alkalmazott sorrendben tárgyalom a tanulmányokat, míg a bemutatás végén röviden összefoglalom a szakértők reflexióit.

ELŐADÁSOK

A gyermekvállalás nyugdíjforintokban történő elismerésének hazai felfrissítése mindenképpen *Botos Katalin* és *Botos József* nevéhez kapcsolható. Az általuk – a Pénzügyi Szemle² hasábjain 2011-ben – publikált rendszer lényege, hogy a német pontrendszer mintájára felépülő modellt a nyugdíjas években honorálja a gyermeknevelést. Azon párok számára biztosítja a teljes nyugdíjat, akik legalább két gyermeket felneveltek, míg a kevesebb gyermeket nevelőknek csökkentett összeggel számol. A 3 vagy annál több gyermeket nevelőknél megnövelt összeggel jutalmazza az átlagon felüli tehervállalást. A pontrendszert azért tartják célravezetőnek, mert így a mindenkori nyugdíj összege kapcsolatban van a reálbérekkel, ezáltal nem szakad el az aktív és a már nem aktív korosztályok jövedelme egymástól, illetve a rendszer fenntarthatósága is biztosítható. A gyermekvállalás beszámításának indokaként fogalmazzák meg, hogy a gyermeket vállaló nők – amellettt hogy megélhetésük is nehezebb – kedvezőtlenebb nyugdíjkiállítások elé néznek. Feltételezik továbbá, hogy a rendszer pozitívan visszahat a gyermekvállalási hajlandóságra.

A kötet második tanulmányát jegyző *Német György* szerint magának a kormányzatnak kell tennie azért, hogy a társadalom fennmaradása biztosított legyen. Ilyen formán a gyermekvállalás szorosan kapcsolódik a közjó biztosításához, ezért „összetett, szükségképpen bonyolult, egymáshoz szervesen és jól szervezeten kapcsolódó szakpolitikák lehetnek hatékonyak a közjóért e téren vívott harcban.” (27. oldal) Leszögezi: a nyugdíj halasztott fogyasztás, amely formáját tekintve életjáradék és amit – a nyugdíjrendszernek hívott technikai eszköz segítségével – az adott

állam a korábbi neki nyújtott „hitelért” cserébe garantál az egyén számára. A munkavállalót terhelő járulékok megfizetésével a munkavállaló hitelt nyújt az államnak, amit a nyugdíjba vonulás után nyugdíj formájában visszavár az államtól. A szerző szerint, ha a gyermek önérdek, akkor nem lehet jogos igény a gyermeknevelés beszámítása a nyugdíjba, amennyiben a gyermekvállalást nem pusztán önérdeknek tekintjük, úgy jogos az igény. Ettől a ponttól kezdődően a kérdés ismét arról szól, hogy a gyermek közjóság mivolta igazolható-e? Német György bemutatott koncepciója egy járulékbefizetéssel meghatározott rendszer, amelyben a ténylegesen befizetett járulékok kamatoznak és nincs garancia a nyugdíjak értékállóságára. A nyugdíjas a nyugdíjából személyi jövedelemadót és egészségbiztosítási járulékot fizet, a megtakarítások a rendszeren belül örökölhetők. „*A nyugdíjrendszer pénzforgalma az államháztartás keretében, mint az állam hitelfelvétele és hiteltörlesztése lesz számon tartva.*” (36. oldal)

Mindhárom eddig említett szerző egyetért abban, hogy a kedvezőtlen demográfiai folyamatok megállítása elengedhetetlen és ehhez a kormányzatnak hatékony eszközöket kell találnia és alkalmaznia.

A következő szerzőpáros – *Giday András* és *Szegő Szilvia* – támogatja a gyermeknevelési tevékenység érvényesítésének elvét, azonban a Botos-házaspár technikájától eltérő módon kívánja érvényre juttatni. Nyugdíj-fedezettségi modelljük (Giday, 2011; Szegő, 2011) a gyermeknevelést mint gazdasági teljesítményt veszi figyelembe, ezért nyugdíjjogosultságot kapcsol hozzá. A szerzők a nyugdíjrendszer mögött egy kettős gazdasági, befektetési rendszert feltételeznek, amely a piaci rész mellett egy „szeretetgazdasági”³ részt is tartalmaz. A piaci részben a járulékfizetés láthatóvá teszi a gazdasági teljesítményt, míg a háztartási munkának (az egyszerűség kedvéért nevezzük így) nincs ilyen indikátora. Az általuk kidolgozott rendszerben a már dolgozó gyermek járulékaiból egy meg-

határozott összeget elkülönített gyermekfedeztető számlára gyűjtenek, amelyből az őket felnevelő szülők részesülnének.

A javaslat további jellemzői:

- havi fix összegű támogatást nyújt, a gyermekek számához igazodik,
- felosztó-kirovó elvű,
- a gyermeknek meghatározott időn belül előírt járulékfizetési kötelezettséget kell teljesítenie,
- az anyák többletjeljesítményét többlettuttatással ismeri el,
- a juttatások az inflációval szemben karban lesznek tartva.

A javaslat kiemeli, hogy a bevezetésnél figyelembe kell venni az anyák/leendő anyák életkorát, gyermekvállalási esélyeit, a gyermektelen anyák speciális helyzetét, valamint a munkát korábban nem végző, de a nyugdíjkorhatárt elérők igényeit. A szerzőpáros számításai szerint ez a nyugdíjrendszer finanszírozható, valamint nem eredményez nagyobb állami elvonást, csupán az újraelosztásnak egy generációk közötti, családon belüli irányát jelöli ki.

A kötet első részének befejező tanulmányában *Banyár József* keresi a választ arra, hogy a gyermeknevelés és a nyugdíj összekapcsolható-e? Ismertetőjének elején kitér a gyermekvállalás gazdasági hasznának bemutatására, annak történelmi változására, valamint a társadalmi és egyéni költségek viselésének változására. Megállapítja, hogy a modern társadalmakra jellemző, hogy a gyermek a család számára már nem jelent gazdasági értelemben vett hasznot, a nevelés inkább terhet jelent, miközben a gyermekvállalásnak kollektív haszna van, mert szükséges a társadalmi és a gazdasági újratermeléshez, a működőképesség fenntartásához. Véleménye szerint a gyermektelenség elleni „küzdésben” a kormányzatok két oldalról „támadhatnak”, a gyermekvállalás ösztönzése és az elosztórendszerek átalakítása felől, miközben a két irány összekapcsolódik.

Megoldásképpen felvázolja, hogy elviekben miként van lehetőség az említett magánteherközjóság inkonzisztencia feloldására. Első lehetőségként megfogalmazza a gyermeknevelési költségek elismerését, annak társadalmi szintű megtérítését. Második lehetőségként felmerül, hogy a társadalom által realizált hasznot egyéni szinten térítsék meg. Ennek lehetőségei:

- a gyermeknevelést plusz járulékként ismerik el,
- vagy kevesebb járulékot kellene fizetniük a gyermeket nevelőknek,
- vagy magasabb nyugdíjat kaphatnak,
- vagy csökken a nyugdíjkorhatáruk.

A *Lehetőségek Magyarország számára* című fejezetben a szerző négy alternatív irányt jelöl meg.

▶Az első alternatíva a *folyamatok szabadjára engedése*, vagyis beavatkozás nélkül megy minden a maga útján, ami radikális életszínvonalromláshoz vezet.

▶A második alternatívában a *nyugdíjrendszer feltökésítésével* a demográfiai és migrációs hatások kiszűrhetők, ez azonban még jelentős költségvetési szufficit esetén is igen hosszadalmas folyamat lenne.

▶Harmadik alternatívája a *gyermekszületés ösztönzése*, amelyben helyet kaphat a gyermektelenségi adó, járulékfizetési kedvezmény gyermeknevelők számára, valamint a gyermekneveléssel kapcsolatos egyéb költségek társadalmi szintű kiváltása, csökkentése. Véleménye szerint fontos, de nem elégséges a nyugdíjrendszeren keresztüli ösztönzés.

▶Negyedik alternatívának tekinti, hogy a jelenlegi aktív korosztály felkészül a változásokra, vagyis arra, hogy gyermekvállalás nélkül a *jelenleginél kedvezőtlenebb nyugdíjazási feltételekkel* kell szembesülniük. Vagyis a rendszer automatikusan figyelembe veszi a gyermekszám alakulását és annak megfelelően változtatja a nyugdíj mértékét, a nyugdíjkorhatárt.

A Banyár József által összeállított rendszer jellemzői:

- figyelembe veszi a járulékfizetés mértékét és a gyermeknevelés vállalását is, az előbbiből kifolyólag egyéni számlás,
- lehetőség van a házastársak közötti járulékátcsoportosításra,
- a nyugdíjkorhatár automatikus emelése a várható élettartam emelkedésével párhuzamosan (elkerülhető a csökkenő nyugdíj!).

Mindez úgy foglалható össze, hogy: „*a személyenként egy felnevelt és Magyarországon járulékfizetővé vált gyermek felnevelése jogosítana a jövőben a mostanéhoz hasonló szintű folyó finanszírozású nyugdíjra*” (84. oldal), miközben természetesen a szülő önmaga is teljesítette a járulékfizetési kötelezettségét és a rá irányadó nyugdíjkorhatárt elérte. A páronkénti két gyermeknél kevesebb gyermek vállalása kisebb nyugdíjat vagy magasabb nyugdíjkorhatárt jelentene.

HOZZÁSZÓLÓK (névsorban)

Az *Asztalos – Asztalos* szerzőpáros tanulmányukban⁴ alapproblémaként fogalmazzák meg, hogy a belső lakossági megtakarítások ösztönzésére/kényszerítésére nem fektettek a korábbi kormányzatok megfelelő hangsúlyt. Ennek nemcsak az lett a következménye, hogy sokkal drágább külföldi megtakarításokat vettek igénybe, hanem az is, hogy a lakosság már nem is érzi szükségét a megtakarítások ésszerű tervezésének. Kidolgozták a Családtámogató Gazdaság- és Pénzügypolitika rendszerét, amelyben életciklus-megtakarításra ösztönzik a családokat, azáltal, hogy a befizetéseikből 6 fő funkcióban kedvezményeket érvényesíthetnek. (Ezen fő funkciók: családalapítás, nyugdíj, egészségügy, lakásszerzés, oktatás-képzés, temetkezés.)

Az egyéni számlákra befizetett, ideiglenesen ott tartalékolt megtakarítások mellé jóváírnák az adókedvezményeket/támogatásokat is,

amelyeket csak a célszerű felhasználás után fizetnének ki.

A társadalmi újraelosztás e koncepciójának megnövekedett forrásigényeire a szerzők szerint elegendő fedezetet nyújthat, ha megváltoznak a fogyasztási szokások és közben az egészségre ártalmas javak és élvezeti cikkek aránya a jelenlegihez képest nagymértékben csökken. Forrásként jelölik meg az intragenerációs transzfercsatornát, vagyis a családon belüli pénzmozgások elősegítését. Az időszakos megtakarítások családon belüli átcsoportosításának lehetősége lényegesen jobban optimalizálja a rendelkezésre álló erőforrások felhasználását. Ezen utolsó gondolatuk összecseng az eredeti Botos – Botos-féle felvetéssel, mivel életciklushoz kapcsolódóan a családon belüli szolidaritást, jövedelemátcsoportosítást támogató folyamatnak tartják.

Borlói Rudolf a kötet korábbi elemzéseitől eltérően egy, a témában megvalósított kutatás eredményeit mutatja be⁵ és állítja a gyermeknevelés és nyugdíjjogosultság középpontjába. A felmérés azt kívánta kideríteni, felmérni, hogy van-e valamilyen kapcsolat a nyugdíjba vonulók nyugdíjösszegei és az általuk felnevelt gyermekek száma között. A felmérés egy meghatározott időintervallum alatt (2012. március 19. és 30. között) nyugdíjba vonuló személyekkel készített kérdőíveken és a nyugdíjkérelmek adatain alapul. Az elemzésben csak a nők adatait vették figyelembe, mivel a férfiak reprezentációja nagyon alacsony volt.

Legfontosabb megállapításaik:

① „*az átlagosnál, illetve tipikusanál (2 gyermeknél) több gyermek felnevelésének már kimutatható hatása van az elért szolgálati időre*” (115. oldal), vagyis az elért szolgálati idő hossza csökken,

② a bérezett napok számában megfigyelték, hogy a 3. gyermektől felfelé a bérezett napok száma gyors ütemben csökken,

③ a gyermekszám növekedésével együtt az átlagkereset és az induló nyugdíj csökkenése is kimutatható,

4 az életkeresetre vonatkozó becslés során a gyermekes anyák hátránya tapasztalható, 27 százalékkal több a gyermektelenek becsült életkeresete, mint az átlag.

A nem reprezentatív mintán végzett kutatás eredménye szerint a gyermeket nevelő anyákat nem elhanyagolható mértékű (anyagi) hátrány éri a jelenlegi nyugdíjrendszerben.

A nyugdíjrendszerek fenntarthatósági problémáján túllépve társadalmopolitikai szempontból is fontos, hogy megfelelő létszámú és minőségű új munkaerő „keletkezzen”, meghatározott idő alatt. Ennek eléréséhez számos úton vagy bizonyos utak összekapcsolásával is el lehet jutni, mondja ki a *Fehér Csaba* rögtön a tanulmánya⁶ elején. A cikkben zárólag a gyermekvállalási hajlandóságot tárgyalja a számos lehetőség közül, kiemeli, hogy a gyermekvállalási kedv befolyásolható ugyan, de trendjétől csak kismértékben téríthető el. Hatékony ösztönzést jelenthet, ha az anyák munkaerő-piaci pozícióját erősítik, vagyis a gyermekvállalással elszenvedett veszteségeket igyekeznek minimalizálni. Kimondja, hogy hazánkban ezen eszközök segítségével még van lehetőség a gyermekszám növelésére, nem szükséges „*társadalmi kísérletekbe fogni*” (126. oldal). Külön kérdésként tárgyalja, hogy a nyugdíjrendszer befolyásolhatja-e a gyermekvállalási hajlandóságot? Irodalmi áttekintés után rögzíti, hogy *a termékenységi mutatók perzisztensek; a gyermek egyre kevésbé viselkedik gazdasági befektetésként; a tőkepiacok fejlettsége és a nyugdíjrendszer bőkezűsége negatívan hat a gyermekvállalásra; a szülők jölléte nem befolyásolja a gyermekvállalást; kicsi, nyílt gazdaságban kisebb valószínűséggel lehet a termékenységet a nyugdíjrendszeren keresztül befolyásolni*. A nyugdíjrendszer felhasználói megítéléséből kiindulva kimondja, hogy egy hitelét veszített rendszeren keresztül mindig költségesebb a kívánt hatás elérése, ezért a költséghatékonysági kritériumot sem tudja teljesíteni az „eredeti” Botos – Botos-féle reformjavaslat. A gyermek-

vállalás és a nyugdíjrendszer alapproblémáinak megoldásában sokkal célravezetőbbnek tartja a munkaerő-piaci folyamatok karbantartását, a kiszorult csoportok részvételének elősegítését, valamint a migrációs politika újragondolását.

A következő tanulmányt jegyző *Holtzer Péter*⁷ is a munkaerő-piaci folyamatokon, mechanizmusokon keresztül történő beavatkozást javasolja, nem szabad a nyugdíjrendszerünk problémáját a gyermekszám problémájával elegyíteni, mert az növeli az amúgy is túlzott mértékű állami beavatkozást. A fejlett országok gyakorlatát elemezve két csoportot különböztet meg azok között, akik el tudják érni a reprodukcióhoz közeli gyermekvállalási szintet. Az első csoportban az állam nagy figyelmet fordít a munkaerő-piaci reintegráció kérdésére, itt az anyák a szülést követően könnyen vissza tudnak térni, így csökken a gyermekvállalás terhe. A másik csoportba azok az országok tartoznak, ahol az állam a család, a kisközösségek szolidaritására bízta a kérdést. Véleménye szerint az állam akkor cselekszik célszerűbben, ha a munkaerő-piaci mechanizmusokon keresztül kívánja befolyásolni a születendő gyermekek számát, nem pedig „*egy távoli ígéretként ható szociális transzfereken keresztül*” (134. oldal). A probléma megoldásaként – teoretikusan – felveti, hogy a nyugdíjrendszerek átalakításának egyetlen jó iránya, ha a nagyméretű újraelosztó rendszerek felől a családi-kisközösségi megoldások felé mozdulnak el.

Matits Ágnes tanulmányában⁸ nagyon rövid, ám igen hatásos áttekintést nyújt a nyugdíjrendszerrel kapcsolatos problémákról, (137–139. oldal) megállapítja, hogy mindezekon nem segít a gyermekszámától függő nyugdíj bevezetése. Egyértelmű álláspontja, hogy a gyermekvállalás terheinek elismerését sokkal jobban és hatékonyabban lehetne megoldani az adórendszerben, mint a nyugdíjrendszerben. Az általa javasolt új

adónem – a megtakarítási adó – további 2–3 százalékos mértékkel terhelné az adófizetőket. Ez az összeg egy megtakarítási számlára kerülne, amelyet a nyugdíjas szülő javára; közeli hozzátartozó javára lehetne felhasználni vagy megtakarítási számlára utalni évente egyszer, egy összegben. A szerző javaslata észrevehető hasonlóságot mutat az Asztalos – Asztalos-féle CSMG-konceptióban megfogalmazottakkal, mivel a családi transzfereket hangsúlyozza.

Mihályi Péter beszédes cím alatt foglalta össze kritikáit⁹ a Botos-házaspár által felállított koncepcióval kapcsolatban, amelyről rögtön az elején szükségesnek véli leszögezni, hogy kormányzati körökből támogatottságot élvez, illetve bizonyos kormányzati anyagokba is beleépül.¹⁰ Kritikáit rövidítve és néhol összevonva kívánom bemutatni, elővezetni.

Mihályi szerint logikai hibákat tartalmaz az alaptanulmány, így annak következtetései megkérdőjelezhetők, például: „*a II. pillér bevezetése miatt a költségvetésnek el kellett adósodnia*” (144. oldal), ez nem ok-okozati kapcsolat, sima együttjárás. Rendszerük bevezetésének időzítésével is probléma van, a felhasználók bizalmatlanok a közelmúlt átalakítási folyamatai miatt. A módszertani hibák közül kiemelendő, hogy az nem teljesíti az „*egy cél – egy eszköz*” (148. oldal) igényét; az átlagbér nem jó alap; a gyermeknevelés nemcsak előnyöket, hanem hátrányokat is termel; figyelmen kívül hagyja a családi adókedvezmény bevezetését. Egyéb probléma: nem ismert, hogy a nyugdíjrendszer és a gyermekszámváltozás között meglévő visszacsatolás mekkora erejű. Mindezeket összefoglalóan megjegyzi, hogy: „*Elvileg sem helyes a nyugdíjat a járulékfizető gyermekek számával összekapcsolni – függetlenül a kivitelezés gyakorlati nehézségeitől.*” (160. oldal)

A Botos-féle koncepció teljes elutasítása mellett megjegyzi, hogy a gazdasági stabilitás és az életszínvonal növekedése lenne a gyermekszám-növekedés beindításának kívánatos mozgatórugója.

Simonovits András rövid írásában¹¹ felteszi a kérdést, hogy a Botos-házaspár által javasolt koncepcióhoz hasonlót miért nem valósítottak még meg eddig sehol a világban? Három csoportba sorolja érveit.

▶ *Az átmenet problémái:* a jelenlegi rendszernek sincs meg a kellő stabilitása.

▶ *Megvalósíthatósági problémák:* a rendszer figyelmen kívül hagyja az olyan eseményeket, mint a meddőség, a gyermekhalandóság, a külföldi munkavállalás, a válás, az újrarázasodás. Továbbá feleslegesnek tartja újabb eszköz bevezetését olyan feladathoz, amelyre a jelenlegi rendszerben is van eszköz, inkább ezek fejlesztése, módosítása lenne célszerű, például családi pótlék, adókedvezmény. Problémát jelent az új rendszer nagy adminisztrációs igénye.

▶ *Politikai kudarc veszélye:* ebben a koncepcióban eleve benne van az alacsony jövedelműek és a magas jövedelműek közötti feszültség, valamint a gyermekes és gyermektelenek közötti feszültség, ami növeli a kockázatot.

A szerző szükségesnek véli, hogy olyan társadalmi-gazdasági rendszer működjön, amelyben a nők kényszer nélkül vállalják a két vagy több gyermeket, akik értelmes és jól fizetett munkát tudnak találni és gyermekeik felneveléséhez igénybe tudják venni a közösség által is finanszírozott szolgáltatásokat (például bölcsőde, óvoda stb.). Véleménye szerint nem szabad lemondani a bevándorlásról, még akkor sem, ha az feszültségekkel is jár.

A kötet záró tanulmányában¹² a szerző – Stefan Domonkos – szakirodalmi háttérre hivatkozva állapítja meg, hogy a kereszténydemokrata politikai irányzat ragaszkodik az alapvető emberi jogok érvényre juttatásához, az osztálybékéhez, a nemzetek kibékítéséhez. Ehhez kapcsolódóan mérsékelni akarja az egyes csoportok közötti gazdasági ellentétet, míg felvállalja a kulturális és társadalmi különbségek okozta esetleges konfliktusokat. Jóléti konstrukciójuk egy férfi kenyérkeresőre és egy nő gondozó-nevelő tevékenységére épít, ezt a családmódellet

kívánják erősíteni az általuk alkalmazott „politikákkal”. Mindezekből levezethető, hogy gazdaságpolitikájuk erősen ragaszkodik a költségvetési fegyelem fenntartásához, ám háttérbe szorulhat a foglalkoztatás növelése. A szerző cseh, szlovák és magyar pártok programjaira alapozva mutatja be a régió kereszténydemokrata pártjainak szándékait, amelyekről az öszszegzés során kimondja, hogy sajátosságuk a család- és nyugdíjpolitika összekapcsolása a szülők nyugdíjkezdményei által.

A tanulmánykötet nem pusztán a hivatkozott konferencia áttekintését nyújtja és nem is a Botos – Botos-féle nyugdíjkoncepció vitáját, hanem annál lényegesen tágabb értelemben és tartalommal tárgyal a nyugdíjrendszerekről, azok szándékos vagy járulékos hatásairól. Beszél továbbá a jelenlegi demográfiai helyzetből való kilábaláshoz szükséges folyamatokról, sőt az állami és a családi szerepvállaláson át eljuthat az olvasó az egyén társadalom általi meghatározottságáig és annak jelenkori átalakulásáig. Mindeközben a figyelem középpontjában

marad a gyermekvállalás nyugdíjjogosultságba történő beszámítása. Szembetűnő, hogy a szerzők számos ponton vitatkoznak egymással, következtetések homlokegyenest ellentétesek, ám javasataik, érveik bizonyos pontjai mégis találkoznak, így e pontok megtalálása elvezethet egy alkalmazható, hatásos és kívánatos rendszer megalkotásához. A többféle nézőpont és szakmai álláspont megfogalmazása, megjelenítése a szakma kötelessége, ám a vélemények megfontolása, döntésekké érlelése már a politika nagyon messzire mutató kényszere. Ebben a folyamatban kiemelendő a Botos-házaspár javaslatának kezdeményező érdeme.

A kötet nem pusztán a szűk szakmai elit-hez szól, az egyetemi éveit kezdő hallgatótól, az oktatókon keresztül a „politikacsinálókig” mindenki ihletet és feladatot meríthet belőle, ezért ajánlom mindazok figyelmébe, akiket megérintett a társadalmi folyamatok megismerésének vágya.

Szabó Péter

Levelezési e-cím: szabop@etszk.u-szeged.hu

JEGYZETEK

¹ A nyugdíjpénztár-választás szabadságáról szóló 2010. évi C. törvény és A magán-nyugdíjpénztári befizetésekhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló, valamint a 2012. január 1-jétől hatályos a Magyarország gazdasági stabilitásáról szóló 2011. évi CXCV. törvény alapján, amely módosította a magánnyugdíjról és a magán-nyugdíjpénztárakról szóló 1997. évi LXXXII. törvény egyes rendelkezéseit is.

² Botos Katalin – Botos József: A kötelező nyugdíjrendszer reformjának egy lehetséges megoldása. Pénzügyi Szemle. 2011/2.

³ A megnevezést a szerzők Vass Csabától származtatják, ez alapján használom. Vass Csaba: A családgazdaság színterei. In: Népeségpolitika Ma-

gyarországon. Konferencia-kiadvány. Természet és Társadalom Fejlődésért Közalapítvány Kölcsey Intézete.

⁴ Dr. Asztalos László György – Asztalos Péter: „Életciklus megtakarítás-politika”, család és nyugdíj

⁵ Borlói Rudolf: Gyermeknevelés és nyugdíjbiztosítási jogszerzés (Egy felmérés tapasztalatai)

⁶ Fehér Csaba: Nyugdíjrendszer és gyermekvállalási hajlandóság

⁷ Holtzer Péter: Mikor lesz itt gyerek és nyugdíj?

⁸ Matits Ágnes: A gyermekszámtól függő nyugdíjakról – egy konferencia margójára

- ⁹ Mihályi Péter: Húsz év a nyugdíj és a gyermekszám összekapcsolás ellen
- ¹⁰ Nemzetgazdasági Minisztérium (2012): Új baby boom – A középosztály gyermekvállalási forradalma. Budapest
- ¹¹ Simonovits András: Gyermekszám és nyugdíj: kritika
- ¹² Stefan Domonkos: A családpolitika és a nyugdíjak összekapcsolása: kereszténydemokrata nyugdíjpolitizálás felé

IRODALOM

HOLTZER PÉTER (szerk.): Jelentés a nyugdíj és időskor kerekasztal tevékenységéről. Miniszterelnöki Hivatal, Budapest, 2010, 399. oldal

SZEGŐ SZILVIA: Gyermekfedezetű juttatást a nyugdíjakban – miért és hogyan? *Pénzügyi Szemle*. 2011. 4., 419–434. oldal

GIDAY ANDRÁS: Gyermekfedezetű nyugdíjelem beiktatása. *Polgári Szemle*. 2011. 4., 30–38. oldal

Helyreigazítás

2013/1. számunkban Csáki György IMF-hitelek Magyarországnak, 1996–2008 című tanulmányában valótlanul állította, hogy *Réti Pál* a korabeli IMF-hitelről a HVG 1996. március 16-i számában megjelent cikkében „érdekes módon, a közlegő OECD-tagságra hivatkozva tartja lényegtelennek az IMF-hitelt”. A valóság ezzel szemben az, hogy a Csáki által tendenciózusan szelektíven idézett HVG-cikk ennek éppen az ellenkezőjét állítja több helyen is: „(...) E bizalom jegyében (...) már január végén, a február 6-i **OECD „felvételeli vizsgára” szánt jópontként** kitűzték március 15-re az IMF-igazgatótanács magyar ügygyel foglalkozó ülését. (...) A március 15-ei IMF-vizsgán (...) már azért sem bukkant el a kormány, mert az idei év első két hónapjának adatai (...) még azt a **bizalmatlanságot is enyhítik, amit az IMF-nek a magyar gazdaságról az OECD számára januárban készített elemzése tartalmazott.** (...) Magyarország **csak azért vár jóváhagyó pecsétet** (...) hitelmegállapodására, hogy ezzel **bejuthasson a legfejlettebb országok csoportjába** (...)”

Amikor tehát Csáki leszögezi, hogy „márpedig az OECD-tagság elnyerésének feltétele volt egy kétéves készenléti-hitel-megállapodás”, akkor nem cáfolja Réti cikkét – noha így állítja be –, hanem voltaképpen összefoglalja az abban olvasottakat.